

knnv afdeling nijmegen

Kleine zwaan (*Cygnus columbianus bewickii*)

'Snowflakes' van het noorden

Kleine zwanen zijn kwetsbare, arctische broedvogels, waarvan er nu nog maar 165.000 in Europa rondvliegen en die elk jaar een tocht van 8.000 km op en neer maken tussen hun broedgebieden in het uiterste noorden van Rusland rond de poolcirkel en hun overwinteringsgebieden in noordwest-Europa.

De Wieringermeerpolder met zijn uitgestrekte akkers heeft een sleutelpositie tijdens de trektocht. Henk Schobben en Wim Tijsen, beiden opgegroeid in de Wieringermeer en al jaren woonachtig op Wieringen, hebben van het begin af aan meegemaakt hoe de Kleine zwaan de Wieringermeer ontdekte. Ze zijn verslingerd geraakt aan deze 'snowflakes' van het hoge noorden met hun weemoedige, fraai heldere wintergeluid.

Behalve in de Wieringermeer, overwintert de Kleine zwaan op en in de omgeving van de Veluwe-randmeren, de akkerbouw-gebieden in Noord-Friesland en Zeeland en in de grote open, wat nattere graslandgebieden. Het liefst eten zij knolletjes van fonteinkruiden en andere waterplanten, maar om te overleven vertoonden zij gaandeweg de ecologie een gewijzigd fourageergedrag en bleken landbouwgebieden in het achterland met bietenkoppen, aardappelen en later in de winter gras, ook voldoende vetopbouw op te leveren. Zelfs de spijsvertering blijkt zich in dit verband te wijzigen.

De laatste tijd is er in de Wieringermeer uitvoerig onderzoek gedaan naar de Kleine zwaan met genummerde halsbanden met GPS-zenders, die beduidend meer materiaal opleveren dan pootringen. De herkenbaarheid met de halsband is 10 maal groter. Om de trek in kaart te brengen crossen Henk Schobben en Wim Tijsen regelmatig door heel Nederland, en al meer 15 jaar naar Engeland. In dat land worden in Wetlandcentra wintergasten gevoerd, en hier hebben zij "696A" en "XNY" diverse malen terugvonden. Eenderde van de West-Europese populatie Kleine zwanen overwintert in Engeland, o.a. in het gebied van The Ouse Washes, ten noorden van Cambridge.

Ook ten zuiden van Nijmegen is de Kleine zwaan getraceerd, o.a. bij Cuijk en Boxmeer (Maasoever). Het gebied tussen Oss en Den Bosch is voor Zuid-Nederland een belangrijk overwinteringsgebied, met tot 1.000 vogels, en is voor de Nijmegenaren het dichtstbijzijnde gebied om grote aantallen waar te nemen.

Kleine zwanen die op bietenakkers overwinteren, behoren tot de sterkere vogels, die ook meer jongen blijken te produceren. De 'losers' zitten meer in de graslandgebieden en op het water.

Over het wel en wee van de Kleine zwaan wordt een Nieuwsbrief uitgegeven in het Nederlands, en minder frekvent een Engelse versie voor waarnemers in andere Europese landen. E-mail: Wim Tijsen

Wim Tijsen is in het dagelijks leven Projectleider Weidevogelbescherming bij Landschap Noord-Holland en gestationeerd bij de Agrarische Natuur- en Landschapsvereniging Water, Land & Dijken te Purmerend. Zijn vrije tijd brengt hij grotendeels door in de natuur op de grens van land en water, waarbij zowel steltlopers als ganzen en zwanen centraal staan. Zo doet hij onderzoek aan Tureluurs, Rotganzen en Kleine zwanen.

Henk Schobben is bioloog en in het dagelijks leven directeur bij het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en verantwoordelijk voor de uitvoering van grote investeringsprogramma's, zoals verhoging van dijken en het aanleggen van waterbergingen. In zijn schaarse vrije tijd doet hij onderzoek aan Zwarte sterns en Kleine zwanen.